

Metoderapport

Alt frem i lyset

Av Elise Kruse, Ole Kåre Eide og Erlend Berge

1. Innledning

Av og til er de mest krevende historiene de viktigste å fortelle.

Det gikk mer enn seks år fra daværende journalist, nå religions- og featuredraktør Elise Kruse, begynte å undersøke påstandene om overgrep fra den kjente sjelesørgeren Einar Lundby, til det ble publisert en sak om anklagene i januar 2024.

Einar Lundby (1894-1978), som etter et «åndelig gjennombrudd» i 1934 oppga legepraksisen for å være predikant og sjelesørger, er blitt referert til utallige ganger i norsk kristenliv. Han er blitt kalt Nordens største karismatiker, og avdøde biskop Eivind Berggrav beskrev ham som «det nærmeste Norge kommer en profet». Lundby var også opphavsmannen til Institutt for sjelesorg, en del av Modum bad, en landsdekkende institusjon for behandling av psykiske lidelser.

Mange av Kristen-Norges største profiler har trukket Lundby frem som sitt store forbilde og inspirasjon. Ikke minst er det mange som har fortalt om betydningen av å gå i sjelesorg hos ham.

Det betydelig færre har hørt om, er at Lundby også hadde en ødeleggende betydning for enkelte av dem som oppsøkte ham til sjelesorg.

18. januar 2024 publiserte Vårt Land saken [Alt frem i lyset](#). Den forteller om en side ved Lundby svært få av Vårt Lands lesere kjente til, men som av enkelte har blitt omtalt som «Kristen-Norges best bevarte hemmelighet». Her forteller den pensjonerte sykehuspresten Gunnar Farsund (80) at han som 19-åring ble utsatt for et seksuelt overgrep fra den 50 år eldre sjelesørgeren. I tillegg til Farsunds historie, forteller Vårt Land at de kjenner til fem andre historier om overgrep fra Einar Lundby.

Veien frem til å kunne skrive det, var lang og krevende. Vi snakket med over hundre kilder, lette oss gjennom flere tusen sider med arkivmateriale og brukte utallige timer for å finne ut om Farsunds historie var unik. Å få menn fra 70-årsalderen og oppover til å snakke om overgrep som fant sted for 50 år siden skulle vise seg å være en krevende – men ikke umulig – oppgave.

En knapp uke etter publiseringen av *Alt frem i lyset* publiserte vi saken [Modum bad utbetalte erstatning etter overgrepssanklager mot Gordon Johnsen](#). Der fortalte vi om anklager om overgrep rettet mot en annen av grunnleggerne av Modum bad, Einar Lundbys kompanjong og nære venn Gordon Johnsen. Johnsen er i likhet med Lundby en svært viktig skikkelse i norsk kristenhistorie. Også Johnsen har vært og er et forbilde som trekkes fram av mange av Kristen-Norges største profiler.

I etterkant av disse publiseringene har reaksjonene vært mange og sterke. De viktigste tilbakemeldingene var de til sammen fem eldre mennene som tok kontakt (enten direkte eller via ektefeller) og fortalte om lignende erfaringer med Einar Lundby. Det resulterte i oppfølgeren [Hun visste ikke at han hadde en overgrepssfortelling](#). I tillegg viste flere av dagens biskoper sin støtte til dem som fortalte om overgrep i saken [Biskoper har full tillit til dem som forteller om overgrep](#).

Disse fire sakene utgjør rammen for denne metoderapporten: Slik lagde vi kritisk journalistikk om døde helter.

2. Alt frem i lyset

2.1 Slik kom arbeidet i gang

Helt siden Elise Kruse startet som journalist i Vårt Land i 2017, har hun hatt kjennskap til påstander om overgrep fra Einar Lundby. Hun gjorde noen undersøkelser, men skjønnte at slike anklager ville bli vanskelig å omtale. Selv om det skulle være hold i påstandene, antok både hun og redaksjonelle ledere at ofrene mest sannsynlig var døde. Lundby gikk av med pensjon i 1964 og døde i 1978.

En samtale sommeren 2021 ga likevel håp. Kruse ble da tipset om en mulig kilde som kunne være verdt å prate med om ryktene om Lundby. Denne kilden fortalte om et overgrep som skal ha blitt begått av Lundby mot en person som sto vedkommende nær, men som nå var død. Kilden ga også flere navn som kunne være verdt å prate med. Kruse tok kontakt med ett av disse navnene, en sentral skikkelse i Kirke-Norge. Hen bekreftet at anklagene om overgrep var noe flere maktpersoner i Kristen-Norge kjente til. Kilden tvilte derimot på om det var mulig å dokumentere det. Overgrep var aldri blitt varslet om eller politianmeldt. Og kort tid etter døde kilden før Kruse fikk snakket mer med hen.

Journalist Elise Kruse ble i denne perioden religions- og featureredaktør i samme avis og fikk nye arbeidsoppgaver, men klarte ikke å legge saken fra seg. I september 2022 hadde Kruse et møte med Senter for undersøkende journalistikk (SUJO) hvor de ble enige om å samarbeide om et mulig graveprosjekt. Ansvarlig redaktør Bjørn Kristoffer Bore var svært positiv til prosjektet, og i mars 2023 ble vaksjef Ole Kåre Eide koblet på.

2.2 Er det verdt det?

Vi (Kruse og Eide) kjente til anklagene mot Lundby, men hadde verken sett dem skriftlig eller snakket med førstehåndskilder. Ville vi klare å finne slike kilder? Kunne vi fortelle historien uten? Og var påstandene om overgrep verdt å undersøke journalistisk?

Vi satte opp en mappestruktur og opprettet en felles logg. Den skulle til slutt bli nesten 12.000 ord lang. I en av de aller første postene i loggen skrev Kruse dette:

«Jeg tenker mer og mer at vi er avhengige av å få snakke med et eller flere «ofre» dersom saken skal kunne bli noe av. Det er vanskelig å se for seg å skrive en sak eller lage en podkast kun basert på andrehåndskilder».

I april 2023 hadde vi, sammen med Bjørn Kristoffer Bore et oppstartsmøte for graveprosjektet med Per Christian Magnus og Kristine Holmelid fra SUJO. Vi ble enige om at en klar forutsetning for å kunne publisere, var at vi fant førstehåndskilder eller klarte å dokumentere faktiske overgrep. Det betød også at det var en stor sjanse for at Vårt Land ikke kom til å publisere noe. Dette var en risiko avisen var villig til å ta.

I begynnelsen var anklagene mot Einar Lundby kun ett av flere spor vi så nærmere på. I løpet av tidlig høst 2023 justerte vi imidlertid kursen og jobbet primært med Lundby (og senere Gordon Johnsen). På grunn av fare for identifisering har vi utelatt de andre mulige sporene vi fulgte fra metoderapporten.

Vi satte imidlertid i gang flere prosesser i arbeidet med Lundby-spoet.

Vi kartla artikler om Lundby i ulike arkiver (A-tekst, Nasjonalbiblioteket). Vi leste oss opp på Lundby (to biografier) og Modum bad (og dermed også Gordon Johnsen). Vi sendte flere innsynsforespørsler, men skjønnte etter hvert at det verken forelå anmeldelser eller varsler mot Lundby. En utfordring her var at eventuelle varsler ville ligge langt tilbake i tid. Vi hadde også flere runder ved Bymuseet i Drammen hvor arkiv-mappene til Modum bad ligger. Der fant vi flere titalls brev sendt mellom Lundby og Johnsen.

Brevkorrespondansen dem i mellom ga oss et unikt innblikk i de avdøde bautaenes liv. Et av brevene bet vi oss særlig merke i, der skriver Johnsen følgende til Lundby:

«Jeg har tenkt svært mye i dag på, dette som du snakket om, at hvis det skulle skrives en biografi, så måtte alt frem i lyset, men jeg vil be deg om at ikke det må få lov til å komme og ødelegge for dine kjære og dine slektninger, nieser og nevøer ... Jeg tror ikke det skal komme før om mange, mange år, etter at du er gått bort, kanskje ikke før om 50 år».

Brevet ga oss, som leste det nesten nøyaktig 50 år etter det ble skrevet, en følelse av at vi var inne på noe, uten at vi kunne vite hva Johnsen siktet til «som måtte frem i lyset».

Fortsatt var mye av det vi undersøkte basert på fornemmelser og rykter, og overhodet ikke nok til å kunne lage redelig journalistikk. Men brevene ble likevel avgjørende for at vi fortsatte å lete videre etter noe som kunne dokumentere det vi hadde blitt fortalt.

Vi satte derfor i gang en omfattende kartlegging av relevante kilder som kjente Einar Lundby eller på en eller annen måte hadde et forhold til ham eller Modum bad. De aller fleste som levde samtidig med Lundby og kjente ham godt, var døde. Likevel var det fortsatt mange som hadde et nært forhold til ham. Det skyldtes ikke minst at flere hadde hatt ham som et viktig forbilde. De første samtalene ga flere navn. Med utgangspunkt i disse navnene, utvidet vi raskt «databasen» som etter hvert dekket store deler av Kristen-Norge.

Totalt gjennomførte vi mer enn 100 bakgrunnssamtaler. Flere av disse samtalene ble etter hvert også intervjuer og mange av kildene snakket vi med flere ganger over lengre perioder. Så – mot slutten av mai 2023 – kom det virkelige gjennombruddet.

I en bakgrunnssamtale ble Kruse fortalt om et kapittel i en bok fra 2016: *Jeg slipper ikke før du velsigner meg*. På side 320 skrev sykehusprest Gunnar Farsund om et overgrep fra Einar Lundby – i en sjelesorgsituasjon. For første gang hadde vi en indikasjon på at et av de mulige ofrene var i live.

I tillegg fant Kruse en tydelig vinkling opp mot Den norske kirke: Da boka kom i 2016, hadde daværende biskop Solveig Fiske satt krisestab i Hamar bispedømme og orientert alle de andre biskopene om anklagene overgrep fra Lundby. Det var aldri tidligere blitt fortalt.

2.3 Var det flere ofre?

Farsund ble kontaktet, intervjuet og ønsket å stille med navn. Nå fortsatte jobben med å undersøke om hans opplevelse med Einar Lundby kunne stemme og i så fall, om den var den eneste av sitt slag.

Vi snakket med til sammen tre uavhengige kilder som alle sa at de hadde blitt fortalt om grenseoverskridende atferd fra Lundby. De tre mennene som skal ha fortalt om det er i dag døde, og avisen lyktes ikke med å dokumentere disse historiene.

I tillegg møtte vi ytterligere en mann som sa at han ble utsatt for seksuelle overgrep i en sjelesorgsituasjon med Lundby. Vedkommende ønsket ikke å stå frem med sin historie (mer om dette i kapitlet om spesielle erfaringer).

Det foreligger ingen politianmeldelser på noen av de fem historiene, ifølge Vårt Lands undersøkelser. Det var ikke overraskende. For Gunnar Farsund var det enkelt å svare på hvorfor han ikke gikk videre med sin opplevelse eller anmeldte den. Fram til 1972 var seksuell kontakt mellom menn forbudt ved norsk lov. I saken sier han:

– Jeg var redd for å bli straffet fordi jeg hadde vært med på noe syndig og skamfullt. Frykten for å angi handlet om konsekvensene det kunne få. Det var en forbrytelse jeg hadde vært med på.

2.4 Et nytt tips

I arbeidet med anklagene mot Einar Lundby, fikk vi tips om at det også var rettet en overgrepssanklage mot Lundbys gode venn og medgrunnlegger av Modum bad, Gordon Johnsen. En kvinne skal på 1960-tallet gjentatte ganger ha blitt utsatt for seksuelle overgrep mens hun gikk i terapi hos Johnsen. I 2011 skal kvinnen ha fått utbetalt en erstatningssum og fått en beklagelse fra Modum bad. Johnsen døde i 1983.

Kvinnen ønsket ikke å snakke med Vårt Land. Etter kvinnens ønske kjente heller ikke avisen hennes identitet, men begge hennes støttespillere, som har betydelige posisjoner i Kirke-Norge, bekreftet saken – uavhengig av hverandre. En av dem lot seg intervjuet anonymt.

Vi søkte innsyn i årsrapporter og styreprotokoller, men verken erstatning eller beklagelse ble nevnt. Vi fikk avslag på innsyn i hovedboka. Vi konfronterte i stedet daværende direktør og styreledere i årene rundt 2011, men ingen kjente til verken utbetaling eller beklagelse. Daværende direktør avviste «en slik sak».

Begge støttespillerne – og den opprinnelige tipseren – var derimot av så troverdig karakter at vi valgte å jobbe videre med tipset – tross mangel på dokumentasjon.

At kvinnen ikke ville snakke med oss, skulle skyldes høy alder og dårlig helse, men hun var ifølge støttespilleren innforstått med at vi jobbet med dette og at vi hadde snakket med vedkommende.

Vi ba derfor om intervju med nåværende ledelse ved Modum bad. Det stilte styreleder Øyvind Håbrekke opp på, på vegne av ledelsen. På spørsmål fra Vårt Land om en slik erstatning var blitt utbetalt, bekreftet styrelederen de faktiske forhold.

– Jeg kan bekrefte at det ved ett tilfelle er inngått avtale om kompensasjon til en tidligere pasient av Gordon Johnsen som gjelder grenseoverskridende atferd, sa Håbrekke.

Intervju ble derfor metoden som bekreftet utbetalingen.

I etterkant gikk vi tilbake til den daværende direktøren og konfronterte vedkommende med at ledelsen hadde bekreftet erstatningen. Det ville ikke den tidligere direktøren kommentere.

Når Vårt Land 24. januar publiserte [artikkelen om avtalen mellom Modum bad og kvinnen](#), var det første gang den ble omtalt i norsk offentlighet.

3. METODE

3.1 Publisering

I en presentasjon vi holdt kort tid etter publisering, sto det tre stikkord på en plansje om metode: Tid, tillit og publisering.

Da Vårt Land publiserte den første artikkelen om Einar Lundby, kjente vi til fem fortellinger om overgrep fra den kjente predikanten. To av disse kom fra førstehåndskilder.

En av historiene ble fortalt med navn og bilde. En historie kunne ikke Vårt Land fortelle da vedkommende trakk seg. Tre av fortellingene gjaldt personer som var døde.

Var det nok til å publisere? Ansvarlig redaktør Bjørn Kristoffer Bore skrev dette i en tekst som fulgte den første publiseringen:

«Anklagene mot Lundby er ikke nye. De har vært en slags offentlig hemmelighet i enkelte miljøer i mange år. Lundby døde i 1978, og kan ikke forsvare seg. Han er aldri etterforsket eller dømt for overgrep. Det er en del av medienes samfunnsoppdrag å også måtte belyse enkeltsaker som ikke lar seg dokumentere fullt ut. Ofte finnes det hverken dom eller tilståelse. Da er det avgjørende at opplysningene som gis er kontrollert så langt det lar seg gjøre, og at man tar de nødvendige forbehold».

Publisering ble derfor også et viktig metodegrep. I løpet av den første uka etter publisering, tok fem eldre menn kontakt (enten direkte eller via ektefelle) for å fortelle om lignende erfaringer med Lundby. Det resulterte i oppfølgeren: [Hun visste ikke at han bar på en overgrepsfortelling](#).

3.2 Alternative metoder for å verifisere

Kravet til å ettergå kildenes fortellinger er like viktig selv om de påståtte gjerningspersonene er døde.

Vi brukte derfor mye tid på alternative metoder for verifisering. Stemte detaljene i fortellingene overens med ting avisen kunne dokumentere, slik som tidspunkter, steder og mennesker som var til stede? Har de fortalt om opplevelsene sine til andre, uavhengig av avisen og gjerne på det tidspunktet overgrepet skal ha skjedd? Har noe blitt skrevet ned?

Gunnar Farsunds historie var allerede publisert i bokform. Vi gikk derfor flere runder med redaktøren av boka hvor historien var publisert. I tillegg snakket avisen med en rekke personer i Gunnar Farsunds krets. I Farsunds historie var også fortellingen om hvordan tidligere biskop Solveig Fiske satte krisestab, en viktig brikke. Hun hadde tydelig tillit til at det han fortalte var sant og ble en viktig kilde for avisen i det videre arbeidet.

Denne alternative metoden for verifisering gjorde vi også med de andre historiene, også de avisen ikke omtaler direkte. Dette var viktige grep for å sørge for at opplysningene som gis «er kontrollert så langt det lar seg gjøre», og det var helt avgjørende for at saken kunne publiseres.

3.3 Tid og tillit

Innsyn, dokumentlesing og leting i arkiver spilte sentrale roller i dette prosjektet. Det viktigste var likevel kildepleie. Her var stikkordene *tid* og *tillit*.

Å snakke med personer som har et nært forhold til Lundby om påstander om overgrep, var krevende. Flere av kildene fikk god tid. For mange var det viktig å få tillit til oss. Det var også viktig at vi var tydelige på hva vi ønsket å få ut av samtalene. Flere kilder advarte mot å jobbe videre med saken. Andre heiet på gravingen. Enkelte ville ikke snakke i det hele tatt.

Tid har preget arbeidet med denne saken. På godt og vondt. Store deler av samfunnet tok et tydelig metoo-oppgjør i perioden 2015 til 2017. Det gjorde ikke Kristen-Norge. Vi fikk flere tilbakemeldinger på at det var på tide at oppgjøret også traff kirka. Mange mente at tiden var moden. I tillegg var det lenge siden Lundby og Johnsen døde. Det gjorde anklagene lettere for flere å snakke om, selv om de begge ble sett på som institusjoner i sine kretser.

Ulempen var at svært mange som kjente Lundby og Johnsen godt, er døde. Hadde det vært lettere å få flere til å snakke om Lundby, hvis det hadde blitt sak da kapitlet i boka ble publisert i 2016?

Lars Erlend Kielland, personalsjef i Hamar bispedømme og tidligere sokneprest i Brumunddal er overbevist om det. Da hadde flere vært i live, sier han i saken.

Vi har forsøkt å finne ut hvorfor vår egen avis ikke tok tak i påstandene da boka kom. Det enkle svaret er at ingen leste den. Boka ble omtalt, men kun som et ledd i feiringen av Åpen kirkegruppes 40-årsjubileum.

En annen utfordring var at egne viktige kilder døde mens gravearbeidet pågikk. To kilder gikk bort i løpet av den tiden vi jobbet med saken. En av dem hadde Vårt Land intervjuet. Det intervjuet ble av hensyn til pårørende ikke publisert.

4. Etikk

Da den første saken om Einar Lundby ble publisert, skrev ansvarlig redaktør Bjørn Kristoffer Bore en grundig begrunnelse som ble publisert sammen med saken. Noe er gjengitt tidligere i rapporten. Her forklarer han hvorfor Vårt Land etter en nøye vurdering landet på at argumentene for å publisere veide tyngst:

«Einar Lundby er en ruvende skikkelse i norsk kirkehistorie, og har hatt stor innflytelse på utviklingen av sjelesorgarbeidet i Norge. Han nøt stor tillit, og har hjulpet, inspirert og vært et forbilde for mange. Samtidig oppgir flere personer å ha opplevd atferd fra ham de opplever som krenkende. Dette har skjedd i sjelesørger-situasjoner. Det er et asymmetrisk maktforhold i sjelesorg-situasjonen. Mennesker på sitt mest sårbare

oppsøker personer de har tillit til for åndelig og personlig veiledning. Sjelesørgerens atferd i det lukkede rom er ikke en privatsak.»

Bore skrev at Lundby er en viktig historisk skikkelse. At slike personers liv og virke må kunne diskuteres og granskes av ettertiden, og at personer som etterlater seg store spor i historien vil bli ettergått av ettertiden:

«Som Norges største kristne avis mener vi at vi har en plikt til å granske hvordan kristne ledere etterlever kristne verdier. Åpenhet om overgrep og grenseoverskridende adferd er viktig. Det lærer oss om hvordan slike situasjoner oppstår, og hvordan de kan forhindres. Det er viktig med åpenhet rundt hvordan slike anklager behandles av norske trossamfunn. Vitnesbyrdene om grenseoverskridende atferd fra Einar Lundby, og hvordan de ble behandlet av Den norske kirke, er en del av norsk kirkehistorie.»

De etiske spørsmålene i arbeidet med denne saken var mange. Blant annet:

- Hvordan sikre rettsvernet til avdøde mennesker?
- Hva betyr artiklene for deres ettermæle?
- Hvordan håndteres retten til samtidig imøtegåelse, når de det gjelder er døde?
- Gir Vårt Land en falsk balanse hvis vi blir for opptatt av å balansere bildet leseren sitter igjen med av Einar Lundby og Gordon Johnsen? Hvor langt skal vi gå i å få frem alt det viktige arbeidet disse personene har bidratt til?

Den balansen som vi etterstrebet i artiklene om Lundby og Johnsen, har avisen fått kritikk for. Det er forståelig. Balansen kan oppleves utfordrende fordi kilder som fremhever gode sider får plass og ikke vil kommentere anklagene om overgrep. Det kan fremstå uredelig.

Noe av det vi har vært opptatt av i arbeidet med disse sakene, har vært å ha god dialog med de ekstra sårbare kildene, de som forteller om overgrep. Selv om Gunnar Farsund hadde skrevet om overgrepet i et kapittel i en bok, var det en stor påkjenning for ham å «bære» en Vårt Land-artikkel om anklagene alene. Vi måtte forsikre oss om at han var i stand til å takle den kritikken som eventuelt ville komme og tok med utgangspunkt i det en beslutning om at vi ønsket å identifisere ham. Så ønsket han det selv også. Vi var også nødt til å ta en vurdering av Farsunds helsesituasjon. Vår vurdering var at han var troverdig og oppegående.

En annen viktig etisk vurdering som meldte seg, gjaldt hvordan vi skulle forholde oss til gjenlevende familie.

Einar Lundbys grandnevø er intervjuet i artikkelen. Han er regnet som Lundbys nærmeste gjenlevende slektning. Modum bad fikk også svare på kritikk rettet mot Lundby og Johnsen.

Barna etter Gordon Johnsen lever fortsatt, og var derfor nødvendig å kontakte om publiseringen og gi mulighet til å uttale seg. I utgangspunktet ønsket de ikke å uttale seg. Etter avtale fikk de likevel lese gjennom hele teksten på forhånd, noe Vårt Land svært sjelden gjør og spesielt ikke med kilder som ikke er intervjuet i en tekst. Argumentet for å la dem lese hele teksten, var at dette var svært alvorlige beskyldninger – i tillegg var de direkte etterlatte. I etterkant sendte barna en felles uttalelse som Vårt Land publiserte sammen med saken.

5. Spesielle erfaringer

Et stadig tilbakevendende spørsmål var om Farsunds historie var nok til å publisere en sak om anklagene mot Lundby. Da vi fant en annen kilde som også kunne fortelle oss om et seksuelt overgrep fra Lundby ble det derfor et stort gjennombrudd. Kilden var ekstremt tilbakeholden og ville i utgangspunktet ikke møte oss. Premisset for møtet ble at ingenting av det hen fortalte skulle publiseres uten tillatelse. Vi skulle derfor sende over et utkast på e-post for å la kilden lese gjennom et forslag til utdrag fra sin opplevelse. Dessverre endte denne kilden opp med både å trekke seg og kutte all kontakt med oss etter å ha mottatt e-posten.

I etterkant har vi tenkt at vi burde gått annerledes frem. Vedkommende ønsket å få lese gjennom teksten på e-post, men med tanke på alder og alvorlighetsgrad i saken, burde teksten blitt lest opp på telefon eller aller helst formidlet med et fysisk møte. Opplevelsen av å se sin egen overgrepshistorie som vedkommende nesten aldri hadde fortalt noen om tidligere svart på hvitt kan ha blitt for sterkt. Det kan være det hadde blitt det uansett, men sjansene ville nok vært større for at vedkommende stilte opp dersom vi hadde brukt mer tid på å snakke om hvordan historien skulle fortelles.

Å få menn som nærmer seg slutten av livet til å snakke om overgrepshistorier de har båret på i all hemmelighet gjennom et langt liv, var definitivt en spesiell erfaring. Belastningen det innebar for flere av dem vi var i kontakt med var rett og slett så stor at det ikke var et alternativ å stå frem. Det gjorde at vi etter nøye avveininger lot to av intervjuobjektene være anonyme i oppfølgeren [*Hun visste ikke at han bar på en overgrepshistorie*](#).

6. Motstand

De positive tilbakemeldingene har heldigvis vært langt flere enn de negative, men det er ikke til å komme fra at mange av Vårt Lands lesere har et nært forhold til Einar Lundby og Gordon Johnsen. Det har vært ekstra krevende å skulle avsløre sider ved dem som disse leserne ikke kjente til, eller ville tro var sant.

At både Lundby og Johnsen er døde og uten mulighet til å forsvare seg, har vært en åpenbar utfordring. Vårt Land er blitt mistenkeliggjort av flere, for å ville skape «sensasjonsjournalistikk», «clickbait» og «rive ned fra pdestaller».

«Med Kruse og Eide i spissen når den «kristelige» avisen VL nye lavmål hva gjelder udokumentert sladder», skrev en leser på Facebook.

Enkelte har reagert kraftig på at vi «graver» i døde menneskers liv og etterspurt etikken i journalistikken vår. Vårt Land har brukt tid på å svare på disse reaksjonene og har også sluppet motstanderne av publiseringen til på debattplass.

At Lundby og Johnsen hadde høy status har åpenbart sammenheng med rollen de hadde i norsk offentlighet. Dette er imidlertid roller og oppmerksomhet de i stor grad har søkt selv. Derfor behandles de også etter sin død som offentlige personer, som det er viktig å belyse flere sider ved.

7. Organisering av arbeidet

Vi hadde begge andre fulltidsjobber i perioden vi jobbet med dette prosjektet. Bjørn Kristoffer Bore la imidlertid til rette for at vi kunne jobbe med gravingen likevel. Religionsavdelingen hentet inn vikar for Kruse i perioder, publiseringsavdelingen gjorde det samme for Eide. Kruse ble også tatt ut av kommentar-turnus i innspurten. Store deler av redaksjonen har derfor bidratt til at det var mulig å gjennomføre et så omfattende graveprosjekt i en liten redaksjon.

Samarbeidet med SUJO har vært tett. Per Christian Magnus og Kristine Holmelid har deltatt på møter og blitt brukt hyppig som sparringspartnere. Å kunne diskutere en slik sak – som vi i stor grad var nødt til å holde for oss selv, i alle fall i en tidlig fase – med eksterne samarbeidspartnere har vært uvurderlig. Magnus og Holmelid hadde også gode bidrag i line by line-prosessen.

Fotograf Erlend Berge ble koblet på så snart vi hadde konkrete historier vi ønsket å fortelle. Han bidro også i arbeidet med å finne arkivbilder av Lundby og Johnsen. Han var med hjem til Gunnar Farsund. Det var viktige bilder for å vise den tilliten han ga oss med å fortelle sin historie. Berge ble også med til Brumunddal (hvor Lundby er gravlagt) og Modum bad for å ta bilder til artiklene. Det er ingen tvil om at Berges sterke bilder har bidratt til den visuelle historiefortellingen om overgrepsanklagene, i papiravisen og i de digitale versjonene.

I tillegg har redaktør Bore vært svært viktig. Han har vært en utmerket «djevelens advokat» i ulike møter, men har også vært tydelig på hvorfor denne saken har vært riktig å prioritere. Dette var spesielt viktig i de periodene hvor vi selv var usikre.

8. Dette er nytt – og dette har sakene bidratt til

15. februar 2024 gikk ledelsen ved Modum bad ut og tok avstand fra fortellingene om overgrep som Vårt Land hadde omtalt. Ledelsen beskrev historiene som alvorlige:

– Media har en viktig rolle i så måte når de setter søkelys på disse alvorlige temaene. Dette er noe som ikke skal skje, og vi må jobbe uavlatelig med forebygging, [sa administrerende direktør Kari-Jussi Lønning](#).

10. juni samme år publiserte Vårt Land med flere et debattinnlegg fra fire tidligere redaktører for Tidsskrift for sjelesorg, et magasin som utgis av Institutt for sjelesorg på Modum bad, grunnlagt av Einar Lundby. De skrev blant annet at [«for Institutt for Sjelesorg vil historien og fortellingene om Lundby for alltid være endret»](#).

Vårt Lands artikkel om Einar Lundby ble avisens klart mest leste artikkel i 2024. Også de andre artiklene er blant Vårt Lands mest leste i 2024. Til sammen solgte de fire artiklene 210 abonnement. Artikkelen om Lundby er den som har solgt klart flest abonnement i Vårt Land (144).

Gjennom Vårt Lands saker har avisen nyansert bildet av to av Kristen-Norges mest markante skikkelser.

At flere forteller om overgrep fra Einar Lundby er nye opplysninger, selv om det ble publisert en fortelling om dette i en bok i 2016. At Modum bad har betalt erstatning etter overgrepsanklager mot Gordon Johnsen hadde aldri tidligere vært kjent.

I tillegg har avisen gitt en stemme til en viktig, men ofte glemt gruppe: Eldre menn som har vært utsatt for overgrep. Den tredje saken – [Hun visste ikke at han hadde en overgrepsfortelling](#) – er på mange måter den viktigste konsekvensen av den første saken. Det skal også sies at mesteparten av kritikken Vårt Land fikk for publiseringen av den første artikkelen, stilnet etter denne oppfølgeren.

For oss har det vært viktig å minne oss selv, kildene og leserne på at de som mener å ha blitt utsatt for grenseoverskridende atferd, ikke er døde – men lever. Deres fortellinger og opplevelser kan ikke ignoreres fordi de påståtte overgriperne er døde eller ikke har mulighet til å komme med sin versjon.

Målet med denne rapporten er å vise at kritisk journalistikk om døde mennesker er mulig dersom man bruker tid, tillit og til syvende og sist publisering som metode.

Det er også et poeng for oss å inspirere andre mindre og mellomstore redaksjoner til å satse på gravearbeid og finne mot til å drive kritisk journalistikk på egen nisje – også de som virker urørlige. Vårt Land har ingen egen graveavdeling. Det betyr ikke at vi ikke kan få til større satsinger, det stiller bare høyere krav til hvordan vi organiserer oss og hvordan ledelsen prioriterer ressursene.

Ett av de første spørsmålene vi stilte oss da vi startet dette prosjektet var: Er anklagene mot Lundby verdt å undersøke journalistisk?

Svaret et drøyt år senere, er et klart ja. Samtidig viser saken at noen ganger må redaksjoner la journalistene jobbe med saker de ikke er overbevist om at vil bli publisert. Dette var kanskje de mest krevende historiene Vårt Land kjente til i 2024. Men det var utvilsomt de viktigste å fortelle.

9. Vedlegg:

Dette prosjektet ledet frem til følgende publiseringer. Tre av artiklene var hovedsaker i lørdagsutgaver på papir:

18.01.2024: [Alt frem i lyset](#)

24.01.2024: [Modum bad utbetalte erstatning etter overgrepssanklager mot Gordon Johnsen](#)

14.02.2024: [Hun visste ikke at mannen hennes bar på en overgrepssfortelling](#)

16.02.2024: [Biskoper har full tillit til dem som forteller om overgrep](#)

Ta kontakt med oss på e-post (ole.kare.eide@vl.no eller miriambc@vl.no) så oppretter vi en gratis bruker. Brukeren må knyttes opp mot et telefonnummer, derfor kan vi ikke gjøre det før vi sender inn rapporten.